

Koningsbrief

Een hartenkreet aan politiek, openbaar bestuur en media

Colofon

ISBN: 978 94 6365 564 4

1e druk 2023

© 2023, Hans Siepel en Gert-Jan Ludden

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Koningsbrief

*Een hartenkreet aan politiek,
openbaar bestuur en media*

Hans Siepel
Gert-Jan Ludden

Inhoud

Proloog	9
Persoonlijke introductie	13
Solo-optreden	16
Op eigen benen	50
Bestuurscultuur	105
Kleine mensen	143
Thuiskomen na drie coronajaren	183
Koningsbrief	233
Puzzelstukjes	268

*Blind vertrouwen in autoriteit is
de grootste vijand van de waarheid*

Albert Einstein

1. Proloog

Dit is een bijzonder boek met een hoogst actuele en urgente boodschap. Het is in meerdere opzichten een bijzonder boek. Zo ben ik weliswaar de schrijver maar het is niet mijn verhaal. Het script is niet door mij bedacht. Het verhaal was er al. Al ver vóór het idee om over het bijzondere leven van mijn goede vriend Gert-Jan Ludden een boek te schrijven. Om nog een andere reden is het niet ‘mijn’ verhaal. Sinds ik mij er ten volle van bewust ben dat mijn schrijversbestaan een profetische missie behelst, besef ik dat ik schrijf in opdracht van de onzichtbare geestelijke wereld. Dit boek is dan ook te lezen als een boodschap uit die geestelijke contreien. Met een belangwekkende duiding over de crisistijd waarin wij leven.

Gert-Jan Ludden en ik zijn elkaar in 2004 tegengekomen. In die tijd was ik topambtenaar bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Kort voor deze eerste ontmoeting had toenmalig minister Johan Remkes mij te verstaan gegeven dat ik het BZK-pand diende te verlaten. Voor slechts één ‘vergriep’: het agenderen, in- en extern, van de doodzieke bestuurscultuur in de Haagse politieke institutionele werkelijkheid. Een cultuur van grensoverschrijdend gedrag waarvan vooral de samenleving en miljoenen gewone mensen het slachtoffer zijn. Een cultuur van leugens, doofpotten, kleine Ego-mensjes, tunnelvisies en een kapot moreel kompas.

Gert-Jan bezocht mij op het ministerie met de vraag te komen spreken op een van de congressen die hij organiseerde.

Toen wij elkaar de hand schudden, had Gert-Jan zo zijn eigen ervaringen en observaties opgedaan in diezelfde wereld van politiek en bestuur. Weliswaar vanuit een heel andere 'route'. Maar ook zijn tocht door de politiek-bestuurlijke 'woestijn' leverde hem vergelijkbare bevindingen en ervaringen op. Op zijn professioneel terrein van het crisismanagement zag hij vergelijkbare mechanismen. Zoals een schrijnend gebrek en onwil om lessen te leren en een onverantwoord gebrek aan competenties bij bestuurders en politici om in grote maatschappelijke crises het goede voor de getroffen samenleving te doen.

Vanaf die eerste ontmoeting zijn we in de decennia die volgden samen opgetrokken. We hebben onze ervaringen in die duistere wereld van de schone schijn gedeeld. Geprobeerd bestuurders en politici wijzer te maken. Om hen te bewegen het goede voor mens en samenleving te doen. Het wapen dat we daarvoor inzetten, was en is het WOORD. We hebben beiden een lange lijst van artikelen en boeken geproduceerd. Met slechts één belang: het samenlevingsbelang. In zekere zin is dit boek een bundeling van onze krachten. In een nieuwe poging de institutionele spelers te overtuigen en te waarschuwen dat zij op ramkoers liggen met de samenleving en zich schuldig maken aan ernstige schade aan het algemeen belang, de rechtstaat en de democratie. Waarbij de samenleving en het leven van miljoenen gewone mensen als brandhout voor de eigen ambities en ideologieën wordt gebruikt.

In *Koningsbrief* staat het levensverhaal van Gert-Jan centraal. Aan de feiten is niets veranderd. Als schrijver heb ik de romantische kleuring toegevoegd. In de letterlijke

betekenis van ‘roman-schrijven’. Daarvoor heb ik gebruik gemaakt van het boek *De Held met de duizend gezichten* van Joseph Campbell waarin hij het leven – ieders mensenleven – opdeelt in drie fasen. Hij noemt het de mythologische heldenroute. Dit boek beschrijft de mythologische heldenroute van Gert-Jan.

Wat bij het schrijven hielp, is dat Gert-Jan en ik niet alleen een vergelijkbare route in de ambtelijke en bestuurlijke wereld hebben gelopen, maar ook een gemeenschappelijke identiteit en achtergrond hebben. Zo zijn we beiden uit 1958. Opgevoed in een protestants-christelijk milieu. Door ouders die de oorlog meemaakten en daar zelden over spraken. Opgevoed in de tijd waar menselijke gevoelens en emoties door de christelijke moraal van toen als duivelswerk werden gezien. Waar diezelfde moraal dicteerde wat goed en fout was, wat wel gedacht en niet gedacht mocht worden.

Het is de naoorlogse tijd waar over zo’n beetje alles het grote zwijgen heerste. Waar taal en woorden ontbraken om over gevoel, emoties en opgelopen trauma’s te spreken. Waar geen oor geleend werd om de trauma’s uit de oorlogsjaren bespreekbaar te maken. Waar de bestuurlijke en politieke spelers van toen het spel van het grote zwijgen speelden. Dit alles om het eigen beschamend dadergedrag uit het licht te houden. Waar het schaamtevolle ‘christelijke’ gedrag, vermeld in het wereldrecord ‘Joden aangeven’, onbesproken bleef. Waar ook de misdaden tegen de menselijkheid, vanuit overheidswege in Nederlands-Indië begaan, niet aan het daglicht mochten komen en de doofpotten bij tal van machtspeelers niet waren aan te slepen. Een tijd waarin moedige mensen die wél het woord durfden te nemen en op het da-

dergedrag en de schaduwkanten van de overheid en politiek wezen, werden afgeslacht en – toen ook al – door mainstreammedia-journalisten werden weggehoond. De vergelijking in ons beider leven trok zich ook door in de gitzwarte coronajaren. Waar wij en miljoenen niet-gevaccineerde medeburgers en coronacritici tot hun eigen verbijstering ervoeren wat de gevolgen zijn als lessen van de geschiedenis niet worden geleerd. Nu de zwarte en amorele kant van het coronabeleid meer en meer aan het licht komt, zoals de overstertcijfers, de leugens, de misleiding, de vaccinschade en de schandelijke poging critici de mond te snoeren, doen de institutionele spelers er weer alles aan om te zwijgen en weg te kijken. Net als toen in de naoorlogse jaren. Om zo de verantwoordelijkheid voor deze misdaden te ontlopen.

Dit boek is mede bedoeld en geschreven om het zwijgen te doorbreken. Om de spelers van bestuurlijke, politieke en journalistieke huize op hun daderkant en schuld te wijzen en ze een spiegel voor te houden. Met een uitnodiging om niet in hetzelfde gedrag te vervallen maar verantwoordelijkheid te nemen, zelfreflectie te tonen, schuld te erkennen en zich oprecht te excuseren. Pas dan kan de samenleving een nieuw begin maken. Een nieuwe tijd binnentreden. Het hoofdstuk sluiten en gezamenlijk een nieuw hoofdstuk schrijven. Net zoals het de mythologische helden vergaat die eerst de strijd moeten aangaan met hun eigen schaduwkanten en daderverantwoordelijkheid alvorens daarmee in het reine te komen en een nieuw leven, met nieuwe ideeën, inzichten en wijsheden aan te vangen. Met de zekerheid waarmee elk sprookje eindigt: en ze leven nog lang en gelukkig.

Hans Siepel

2. Persoonlijke introductie

Dit boek is geschreven naar aanleiding van mijn 65ste verjaardag. Een mijlpaal die ik haalde op Bevrijdingsdag, 5 mei 2023. Het is een bijzonder boek geworden met een hartenkreet aan politiek, openbaar bestuur en media. Een hartenkreet die verpakt is in een brief aan de koning. Een brief waarin antwoorden worden gegeven op vragen waar de koning ook al jarenlang mee worstelt.

De immense impact van de coronacrisis op de samenleving heeft mij gemotiveerd om *Koningsbrief* te schrijven. De pandemie heeft namelijk onmiskenbaar duidelijk gemaakt dat de institutionele spelers hebben gefaald in hun (crisis) aanpak. Met groot menselijk leed tot gevolg. In dit boek wordt aangetoond dat dit niet specifiek voor de aanpak van de coronacrisis geldt, maar naar een veel dieperliggend probleem verwijst. We kunnen dan ook spreken van een systeemcrisis die meer kapot maakt dan de samenleving lief is, waarin de menselijke maat ontbreekt en die niet met wat lichte reparatiewerkzaamheden kan worden opgelost. Er is meer nodig: een radicaal andere aanpak en filosofie om de stap naar een veel professioneler crisismanagement te zetten. In dit boek zijn mijn ervaringen en lessen uit mijn jeugd, uit mijn opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA), uit de defensieorganisatie, als sporter en als crisisdeskundige gebundeld om van daaruit naar verklaringen en oplossingen te zoeken.

Het is een kritisch verhaal geworden omdat in politiek Den Haag en binnen het openbaar bestuur vrijwel niet wordt

geleerd van ervaringen tijdens rampen en crisissituaties uit het verleden. Telkenmale wordt er weggekeken en maar zelden tref je moedige functionarissen aan die de vinger op de zere plek durven te leggen. In *Koningsbrief* doe ik een serieuze poging politiek en bestuur een spiegel voor te houden. Dit in navolging van mijn eerdere boeken *Grip op crisis*, *Meer grip op crisis* en *Corona onthult systeemcrisis*.

Mijn dank en complimenten gaan uit naar auteur Hans Siepel. Hij is in staat gebleken mijn biografie op een creatieve en inspirerende manier aan het papier toe te vertrouwen. Naast de verontrusting die we hiermee namens onszelf en vele Nederlanders willen uitspreken, accentueert *Koningsbrief* ook de hechte vriendschapsband die wij sinds 2004 hebben opgebouwd.

Het boek is ook geschreven ter herinnering aan al mijn dierbaren, onder wie mijn boezemvriend Fred Zaaijer die ik tijdens de coronaperiode ben verloren en aan wie ik zeer dierbare herinneringen bewaar.

Graag draag ik dit boek op aan drie vrouwen die een belangrijke rol in mijn leven spelen. Allereerst aan mijn 95-jarige moeder Erna, die samen met mijn vader met een degelijke opvoeding de basis heeft gelegd voor de persoon die ik nu ben. Ondanks haar hoge leeftijd verliest ze niet aan scherpzinnigheid en geeft ze mij nog steeds goede adviezen. Daarnaast aan Charlotte, mijn levenslustige dochter aan wie ik veel plezier beleef en die met haar vriend Arend 'de nieuwe en inspirerende generatie' symboliseert. Zij speelt een belangrijke rol in dit boek. Tenslotte aan Ria, mijn lieve vriendin bij wie ik mij zeer comfortabel voel en

met wie ik hopelijk nog vele jaren in goede gezondheid van
het leven mag genieten.

Gert-Jan Ludden

3. Solo-optreden

Hij staat er alleen. Helemaal alleen. Met enige verbazing, maar ook met lichte bewondering kijkt hij naar zichzelf. Elf jaar oud. De meeste details aan dat moment zijn vervaagd door de tijd. Zo heeft hij geen idee wiens voorstel het was om daar te gaan staan. Ook weet hij niet meer welke kleding hij droeg. Hoe de reacties na afloop waren? Ook geen herinnering. Zelfs niet of zijn ouders trots waren. Of er wellicht een klein applaus klonk? De vergetelheid geeft het niet prijs. Opgeslokt door de alles vervagende tijdmachine.

Hij weet nog wel dat deze scène stamt uit 1969. Plaats van handeling is de Bethelkerk in Enschede. Zijn geboorteplaats. Op 5 mei 1958 ziet hij daar het levenslicht. Bevrijdingsdag. Je kunt een slechtere dag uitkiezen om geboren te worden. Zijn wieg staat in een protestants-christelijk gezin. Hij is de tweede van het gezin. Een zus, Elly, gaat hem voor. Na hem krijgen zijn ouders nog een dochter die zij de naam Hanneke geven. Net als in veel gezinnen uit die tijd speelt het christelijk geloof een belangrijk rol. Elke zondag met het gezin naar de kerk. Bijbellezen en gepast gedrag op de zondag, de dag des Heren.

Voor hem en zijn twee zussen komt het er nóg meer op aan zich goed te gedragen. Dat heeft alles te maken met het beroep van zijn vader, Gerrit Albert Ludden, geboren in 1926. Een interbellumkind. Net als zijn moeder Erna Augusta Valk die op 29 november 1927 het levenslicht ziet. Beiden hebben de oorlogsjaren meegemaakt. Nu hij zijn jeugd tegen het licht houdt, kan hij zich niet herinneren dat de oorlog

en hun oorlogservaringen veelbesproken onderwerpen zijn. Uit gesprekken met generatiegenoten is het hem opgevallen dat ook in andere gezinnen uit die tijd de oorlog een uiterst ongemakkelijk thema is. Het is vooral het grote zwijgen dat dit onderwerp kenmerkt.

Wanneer hij een kop koffie inschenkt en zijn gedachten terugbrengt naar zijn jeugd realiseert hij zich dat over maatschappelijke thema's überhaupt niet veel werd gesproken. Ook niet toen hij en zijn zussen al wat ouder waren. Hij heeft er wel een verklaring voor. Veruit de belangrijkste reden waarom veel maatschappelijke en politieke thema's buiten de voordeur bleven, is de beperkte hoeveelheid communicatiemiddelen. Je kunt het je niet meer voorstellen hoe anders de wereld en de samenleving er toen uitzagen. Geen 24-uurs nieuwsfabrieken. Geen sociale mediakanalen. Er zijn slechts kleine nieuwskiertjes die maatschappelijk thema's in de huiskamer brengen terwijl je nu moeite moet doen eraan te ontsnappen en je ervoor af te sluiten.

Pas veel later in zijn leven beseft hij dat er nog een andere reden is waarom het zwijgen de voorkeur heeft. Het hele menselijke gebied van gevoel, emotie en de eigen ervaringswerkelijkheid is in die dagen een onontgonnen terrein. Met een hek ervoor en verzegeld met een stevig slot. 'Flink zijn' is het adagium. 'Mannen en jongens huilen niet.' Hoe vaak heeft hij deze woorden niet gehoord. Je gevoelens bespreekbaar maken en het licht laten schijnen op het oorlogsleed en wat dat in mensenlevens betekent, daar waagt in die tijd nagenoeg niemand zich aan. Je spreekt eenvoudigweg niet over gevoel en emoties. Het is een zwaktebod. Zo ook in het gezin Ludden.

Het gezin woont in de Parkstraat in Enschede. Nabij het Volkspark. Het is een rustige, doodlopende straat. Vader kocht het ouderlijk huis van zijn vader, die tot op hoge leeftijd met oma bij hen inwoont. Gerrit Ludden trekt in het huis met zijn vrouw en de drie kinderen. Zij wonen er tot 2001. Mede gelet op hun leeftijd verkassen zij daarna naar een appartement. Een jaar na de verhuizing overlijdt vader op 75-jarige leeftijd. Nu Gert-Jan bezig is om zijn eigen leven in perspectief te zien en hij zijn geheugen pijnigt om meer details uit de vergetelheid te halen, mist hij zijn vader extra. Die zou zeker meer details kunnen onthullen over hoe hij in 1969 daar zo alleen in de Bethelkerk terecht is gekomen. Nu moet hij het doen met de puzzelstukjes die hij zelf verzamelt. Vader behoort in die tijd tot de – hij heeft het altijd een mooi woord gevonden – ‘plaatselijke notabelen’. Hij is niet alleen het schoolhoofd en onderwijzer van de Prins Willemschool. Hij is ook de organist in de Apostel Thomaskerk en dirigent van het christelijk kinderkoor.

Het feit dat zijn vader een voorbeeldfunctie bekleedt, zorgt voor een dubbele moraal in de opvoeding. De kinderen Ludden mogen hem met hun gedrag niet te schande maken. Zo maakt Gert-Jan al op jonge leeftijd kennis met het meten met twee maten. Inclusief het vergrootglas waar hij en zijn zussen met regelmaat onder liggen. Als kinderen van het schoolhoofd (en organist en dirigent) moet hun gedrag voorbeeldig zijn. De opvoeding is daarom aan de strenge kant. Maar dat heeft het respect voor zijn vader nooit in de weg gezeten. Vader is vijftig jaar organist geweest en ruim 35 jaar dirigent van het kinderkoor. Muzikaliteit en goed overweg kunnen met kinderen waren twee van zijn vele kwaliteiten en kundigheden. Vader is een alom gerespecteerd mens.

Een man met een natuurlijke autoriteit. Naast het zondagse orgelspel levert hij met zijn orgelspel ook een bijdrage aan rouw- en trouwdiensten. Daarnaast haalt vader iedere zaterdagavond zijn schoonouders op om een potje te kaarten en is hij dienstbaar aan velen uit de familie- en kennissenkring die – zelden tevergeefs – een beroep op hem doen.

Gert-Jan ziet zichzelf in zijn herinnering zitten in de kerk. Elke zondag zit hij boven bij het orgel met veel respect en bewondering te kijken naar het orgelspel van zijn vader. En als het nodig is, helpt hij met het bedienen van de octaven. Zijn vader is een toegankelijk mens. Met een gezonde dosis humor en relativiseringsvermogen. Omgaan met kinderen ligt hem aan het hart. Schoolhoofd is een functie die hem als een jas past. Hij is ook een man die met groot gemak en vanzelfsprekendheid in het openbaar zijn woordje spreekt. Bij verdrietige familiegebeurtenissen spreekt hij troostende woorden en bij heugelijke affaires krijgt hij de lachers op zijn hand. Het enige ‘minpuntje’ is dat zijn eigen kinderen juist vanwege zijn publieke rol aan strengere gedragsregels moeten voldoen. Als een ouder aan de deur komt klagen over het gedrag van Gert-Jan of één van zijn zussen, dan doen waarheid en feiten niet ter zake. Het feit alleen al dat iemand komt klagen; daar is het schoolhoofd niet van gediend. Gert-Jan wordt bij de oren gepakt. Mee naar boven en een pak rammel. Zo gaat dat in die dagen.

Gert-Jan weet nog heel goed dat die dubbele moraal voor hem als onrechtvaardig en oneerlijk voelt. Ongemakkelijk ook. Niet dat hij daar als kind de woorden voor heeft. Maar het onbestemde gevoel dát het niet klopt, heeft hem nooit verlaten. Veel later heeft hij zich weleens bedacht dat zijn

eigen gevoel voor rechtvaardigheid en eerlijkheid misschien daar zijn voedingsbodem heeft. Het zal je als kind van elf maar overkomen. Hij weet het nog goed. Hij zit bij zijn eigen vader in de zesde klas. Wat op zichzelf al uiterst ongemakkelijk is voor een kind van elf. Om alle schijn van partijdigheid te voorkomen, wordt ook hier het ‘wapen’ van onrechtvaardigheid ingezet. Met als resultaat dat hij vaak aan het kortste eind trekt. Zo wil hij graag aanvoerder worden van het voetbalteam. Hij houdt van voetbal. De ‘eerlijk loting’ bepaalt dat hij het niet wordt. Niet dat hij met wrok erop terugkijkt. Maar nu hij zijn leven op een rijtje zet, beseft hij terdege dat hier zaadjes zijn geplant voor wie hij nu is. Het heeft hem één ding geleerd: weerstand, tegenslag en soms ook onrechtvaardigheid en oneerlijkheid zijn de werkplaatsen van het leven. Onder de voorwaarde dat je niet in de slachtofferrol blijft zitten. Dat ziet hij maar al te vaak om zich heen gebeuren.

Wanneer hij een tweede kop koffie inschenkt, ziet hij zichzelf nog steeds alleen staan als elfjarig jochie in de Bethelkerk. De kerk die tegenover de Prins Willemschool ligt. Het is Kerst. De hoogmis van het christelijk geloof. “Leefde vader nog maar”, zegt hij hardop tegen zichzelf. Die zou hem vast meer kunnen vertellen over de aanloop naar dit solo-moment en de gebeurtenis zelf. Vooral die ene prangende vraag welk lied hij solo zingt, blijft zich verstoppen voor het antwoord. Met de puzzelstukjes die hij wel heeft, probeert hij zelf de puzzel te leggen. Het feit dat hij daar alleen staat, heeft zijn oorsprong ongetwijfeld in het feit dat hij als kind jarenlang lid is van het christelijk kinderkoor. Met vader als dirigent. Er is flink geoefend met het oog op de naderende Kerstdienst. Daarbij is vast ter sprake gekomen wie van de